

Туристичка агенција као пословни субјект

Братислав Станковић^{1*}

¹ Универзитет у Крагујевцу, Факултет за хотелијерство и туризам у Врњачкој Бањи

Сажетак: Туристичке агенције представљају најзначајнију правну форму пословних субјеката у туристичкој делатности. Избор правне форме зависи од њихових компаративних предности у конкретним околностима. Поред предузетника, друштва с ограниченом одговорношћу чине доминантну правну форму привредних друштава, са сталним трендом раста, и у туристичкој делатности. Познавање основних решења Закона о привредним друштвима и логике права, у обављању туристичке делатности, сходно Закону о туризму, представља предуслов за избор правне форме туристичке агенције, као и за њено законито и успешно пословање и одвијање појединих правних послова, путем закључивања уговора о туристичким услугама. Претмет овог рада је анализа основних питања у области законског регулисања друштва с ограниченом одговорношћу, са становишта његових битних карактеристика, и с тим у вези, компаративних предности ове правне форме, као организационог облика туристичке агенције. У писању рада коришћени су бројни и различити методи, почев од генерализације и апстракције, преко компаративног метода и анализе, као и класичних правничких метода – догматског и нормативног, до аксиолошког метода. Према истраживачким и статистичким релевантним увидима, аутор констатује да друштво с ограниченом одговорношћу представља погодну правну форму туристичке агенције.

Кључне речи: туристичка агенција, привредно друштво, предузетник

JEL класификација: K20

Tour operator as a business entity

Abstract: Tour operators are the most important legal form of business entities in the field of tourism. The choice of the legal form depends on their competitive advantages within given circumstances. Apart from entrepreneurs, limited liability companies make the dominant legal form of business enterprises. They have a growing tendency even in tourism. There are two preconditions for choosing the proper legal form of a tour operator, for its legal and successful operation and conducting certain juristic transactions, through signing contracts for providing touristic services. First, one should have the proper knowledge of basic constitutions of the Law of Economic Enterprises and second, one should know how to use juristic logic of undertaking touristic activities according to the Law of Tourism. This paper analyses the basic issues in the field of limited liability companies statutory system, having in mind its basic characteristics and comparative advantages of this legal form, as an organizational form of a tour operator. Numerous methods are used in the paper, starting with generalization and abstraction, to comparative methods and analysis, and traditional juristic methods – dogmatic, normative, and axiomatic. According to research and statistics, the author concludes that a limited liability company represents a suitable legal form of a tour operator.

Keywords: tour operator, economic enterprise, entrepreneur

JEL classification: K20

---

*stankovic.brat@sbb.rs

1. Увод

Туризам је, у условима глобализоване привреде, једна од водећих грана светске економије. На туристичком тржишту послују бројни и различити привредни субјекти, међу којима су најзначајније туристичке агенције. Када је реч о значају туристичких агенција, треба имати у виду да су оне, најпре, одиграле прворазредну улогу у претварању туризма у масовни феномен, и да представљају најзначајнију правну форму пословних субјеката у туристичкој делатности.

У теорији су присутни различити приступи у терминолошком и појмовном одређењу туристичке агенције. Када се ради о терминолошком одређењу, треба указати да је уместо класичног термина „путничка агенција“ прихваћенији термин „туристичка агенција“ (Спасић, 2010), и да се неки аутори аргументовано одређују за термин „путничка агенција“ (Чачић, 1995). Са општим развојем туризма, а посебно туристичке понуде и потражње, долази до промена улоге туристичких агенција. Наиме, класична путничка агенција прераста у туристички пословни субјект, који осим класичног агенцијског, дакле, посредничког пословања, утиче на формирање садржаја и капацитета туристичке понуде, финансира изградњу капацитета, на избор транспортних средстава, као и на формирање цена, али истовремено утиче на формирање укуса, мотива, жеља, па и потреба корисника туристичких услуга.

У литератури, поред наведених терминолошких разлика, налазимо различите дефиниције туристичке агенције. Према првом приступу, туристичка агенција представља најраспрострањенији облик посредовања између туристичке тражње и понуде (Унковић, 1989), или је реч о делатности различитих врста путничких агенција, које се баве организацијом и продајом услуга везаних за путовање (Пергар, 2001). За разлику од овог првог, језгровитог приступа, према другом приступу појам туристичке агенције треба да обухвати све њене битне послове. Овакве дефиниције су описне и исцрпне, али су понекад и сувише обимне. У том смислу, путничка агенција је привредно предузеће, које се бави разним припремама за путовање путника, израђује програме путовања за појединце и групе, продаје карте и упутнице за разна саобраћајна средства, врши вођење појединаца и група за време путовања, осигурава путницима смештај и исхрану у хотелима и угоститељским радњама, издаје упутнице (ваучере), а осим тога обавља и читав низ других услуга и послова (Ђавоје, Решетар, 1970). Такође, путничка агенција се одређује као оно привредно предузеће које услуге трећих предузећа, потребних за путовање и боравак, посредује туристима, или те услуге нуди у посебним комбинацијама као нове сопствене услуге (Klatt, Fischer, 1961).

Појмовно одређивање туристичке агенције на различите начине, међутим, не значи да међу ауторима који прихватају различите концепције у дефинисању ове институције постоје суштинске разлике у схватању. Напротив, ни једна од ових дефиниција није супротстављена некој другој, већ се пре може рећи да се оне међусобно допуњају.

Наведене дефиниције јасно указују на две најважније одреднице туристичке агенције. Прва се тиче улоге агенције на тржишту која, даље, може бити двојака. Прва, посредничка улога агенције обухвата послове које она обавља у име и за рачун непосредних давалаца услуга, при чему обезбеђује одређене услуге путницима и туристима. Друга је улога организатора путовања, када агенција креира и на тржишту продаје сопствени производ – туристички аранжман.

Друга битна одредница у појмовном одређењу туристичке агенције јесте да се ради о пословном субјекту који на тржишту пласира различите туристичке услуге.

Следом наведеног, ако туризам обухвата различите делатности којима се задовољавају потребе туристичких потрошача, а посредништво је, и даље, основни облик економског статуса агенције у туризму, онда бисмо туристичку агенцију могли одредити као привредни субјект чија се основна делатност састоји од организовања и продаје путовања и боравака, као и пружања других услуга путницима и другим учесницима туристичког

промета. Како је туристичка делатност по свом карактеру дистанциона, односно туристичка понуда је просторно одвојена од туристичке потражње, тако агенција спајањем туристичке понуде и потражње проналази смисао и делокруг послова у својој делатности. Обављање делатности туристичке агенције у Србији је регулисано Законом о туризму. Туристичка агенција обавља делатност ради стицања добити, у складу са Законом о туризму и прописима донетим на основу овог закона.

Под туристичком агенцијом се сматра привредно друштво, предузетник или огранак другог домаћег или страног правног лица, које обавља делатност туристичких агенција под условима прописаним Законом о туризму, ради стицања добити. При томе, туристичка агенција обавља посредничку, организаторску и снабдевачку улогу у циљу задовољења потреба туриста.

За нашу даљу анализу питања правне форме туристичке агенције, користећи се појмовником Закона о привредним друштвима указаћемо на основне појмове. Под привредним друштвом подразумева се правно лице које обавља делатност ради стицања добити. Према члану 83. став 1. овог закона, предузетник је пословно способно физичко лице које обавља делатност у циљу остваривања добити и које је као такво регистровано у складу са законом о регистрацији. На крају, законодавац одређује појам огранка привредног друштва, као издвојени организациони део привредног друштва, преко кога друштво обавља делатност у складу са законом. Огранак нема својство правног лица, тако да у правном промету иступа у име и за рачун привредног друштва. Отуда, привредно друштво неограничено одговара за обавезе према трећим лицима које настану у пословању његовог огранка.

2. Туристичка агенција као привредно друштво

Најбитнија питања у вези са пословањем туристичке агенције, тзв. административни оквири, уређени су Законом о туризму, али се поједина значајна питања која се односе на привредна друштва (оснивање, статусна обележја, одговорност, њихове правне форме, престанак и др.) и предузетнике регулишу Законом о привредним друштвима, као и другим законима из привредног и законодавства у вези са њим.

Пре него што се размотре основна питања у области законског регулисања друштва с ограниченом одговорношћу, са становишта његових битних карактеристика и с тим у вези компаративних предности ове правне форме као организационог облика туристичке агенције, што је предмет овог рада, треба дати уводне напомене о правним формама привредних друштава.

Све државе чланице Европске Уније познају четири форме трговачких друштава. Најпре, то су два друштва лица и то, тзв. јавно трговачко друштво или друштво под заједничким именом које је пандан нашем ортачком друштву и командитно друштво. Друштва капитала су, пак, акционарско друштво и друштво с ограниченом одговорношћу. Наш Закон о привредним друштвима је, дакле, прихватио правне стандарде о форми привредних друштава у Европској унији. Друштво с ограниченом одговорношћу и акционарско друштво могу се класификовати као друштва капитала, јер се односи у тим друштвима заснивају према уложеном капиталу чланова, односно акционара. С друге стране, ортачко друштво и командитно друштво су друштва лица, јер су у њима од највећег значаја односи између чланова. Друштво с ограниченом одговорношћу за разлику од акционарског друштва, као "чисто" друштва капитала, одликују и извесне карактеристике друштва лица, које се нарочито испољавају у значају личних особина чланова друштва за његов настанак, постојање и промену чланства, као и у ограничењима које се постављају преносу удела у друштву трећим лицима. Ипак, персоналне својства су мањег значаја од интереса капитала, због чега се ово друштво сматра друштвом капитала (Пауновић, 2007).

При томе, избор организационог облика привредног друштва, између четири наведене могуће форме је слободан, и оваквим опредељењем законодавца за јединственом регулативом форми привредних друштава, без обзира на својински облик, отклања се фаворизација или неједнак третман различитих својинских облика. Овим се привредна друштва класификују само према статусу чланова и акционара, природи капитала (акције или удели), а избор правне форме зависи од њихових компаративних предности у конкретним околностима.

Према релевантним статистичким подацима, поред предузетника, друштва с ограниченом одговорношћу чине доминантну правну форму привредних друштава, са сталним трендом раста. Тако је и у туристичкој делатности. Према подацима Агенције за привредне регистре, примера ради, број друштва с ограниченом одговорношћу у 2011. години у односу на 2006. годину увећан је за трећину, и износио је 100.076 (Образложење за доношење Закона о привредним друштвима, 2011).

3. Туристичка агенција као друштво с ограниченом одговорношћу

У даљем тексту извршићемо анализу основних законских решења о друштву с ограниченом одговорношћу, са становишта компаративних предности ове организационе форме за туристичку агенцију.

Прва битна карактеристика тиче се одговорности и својстава чланова друштва. Друштво с ограниченом одговорношћу се појмовно одређује као друштво у коме један или више чланова друштва имају уделе у основном капиталу друштва, с тим да чланови друштва не одговарају за обавезе друштва, осим када постоје случајеви пробијања правне личности. За разлику од раније важећег, нови Закон о привредним друштвима не предвиђа ограничење у погледу броја чланова друштва. Разлог за овакав приступ, који је упоредноправно посматрано опште прихваћен, лежи у чињеници да не постоје разлози да се у овом питању ограничи воља чланова друштва, ако они сматрају да ће друштво успешно пословати ако има велики број чланова, и с обзиром на природу друштва с ограниченом одговорношћу. Сходно начелу слободе уговарања, чланови друштва с ограниченом одговорношћу своје међусобне односе у друштву, као и односе са друштвом, уређују слободно, ако Законом о привредним друштвима није другачије уређено. Садржина оснивачког акта, као конститутивног, одређена је таксативним набрајањем елемената. При томе, ако оснивачки акт не садржи одредбе о надлежностима органа друштва, онда органи имају надлежности предвиђене Законом о привредним друштвима. Измене оснивачког акта врше се обичном већином гласова свих чланова друштва, осим, наравно, ако оснивачким актом није предвиђена већа (квалификована) већина. У случају одлуке о изменама оснивачког акта којом се умањују права неког члана друштва, законодавац прописује обавезну сагласност тог члана.

Стицање и престанак својства члана друштва прецизно се везује за тренутак регистрације, у складу са Законом о регистрацији. Оваквим законским решењем отклањају се, раније у пракси присутна, различита тумачења поводом овог питања.

Закон о привредним друштвима, за разлику од раније важећег, укида обавезу постојања књиге удела, јер се ови подаци налазе у Агенцији за привредне регистре, односно у Централном регистру, с једне стране, и уводи евиденцију података о члановима друштва, с друге стране.

Опште правило је да друштво може вршити исплату добити својим члановима, повраћај додатних уплата, зајма и слично, као и друга плаћања по било ком основу, искључиво у складу са оснивачким актом и одредбама овог закона о ограничењима плаћања. Када се ради о праву на исплату добити, сходно се примењују одредбе о исплати дивиденде и међудивиденде акционарима. Сходна примена правила

прописана је и поводом ограничења плаћања. Питање одговорности за недопуштена плаћања је детаљно прописано, као и рокови у којима друштво може да захтева повраћај тих исплата.

Од значаја је указати и на правило садржано у члану 186., према коме су разлози за престанак својства члана друштва одређени тако да члану друштва престаје то својство: 1) смрћу, ако је члан физичко лице, односно брисањем из одговарајућег регистра, ако је члан правно лице; 2) иступањем из друштва; 3) искључењем из друштва; 4) преносом целокупног удела; 5) повлачењем и поништењем целокупног удела. Предмет наше пажње, с обзиром на циљ рада, биће само два разлога, и то: 1) иступање из друштва и 3) искључење из друштва. Закон о привредним друштвима, поводом иступања члана друштва, најпре, разликује: 1) иступање члана друштва без потраживања накнаде за удео, као право члана друштва и то у свако доба, без навођења разлога за иступање, које је, међутим, ограничено у прописаним случајевима и 2) иступање члана друштва из оправданог разлога предвиђеног законом. Даље, поводом поступка иступања прописано је да о захтеву члана друштва, за који је предвиђена одређена садржина, одлучује скупштина већином гласова, у року од 60 дана од дана пријема захтева, а у супротном сматраће се да је захтев усвојен у целини. Скупштина може усвојити или одбити захтев. Ако скупштина одбије захтев за иступање, члан друштва може ово своје право да оствари у судском поступку и овде се ради о иступању из оправданог разлога по одлуци суда. Закон о привредним друштвима, такође, уређује залогу као обезбеђење исплате накнаде и исплату накнаде за удео, а затим исплату накнаде одређене од стране суда и накнаде штете, обавезе члана друштва на уплату односно, унос улога.

Када се ради о институту искључења члана треба, најпре, указати да постоје два режима искључења. Према првом, искључење на основу квалификоване одлуке скупштине и то због неуплате улога. Према другом режиму, искључење члана одлуком суда могуће је у другим случајевима предвиђеним оснивачким актом или из других оправданих разлога као што су: 1) намерно или грубом непажњом проузрокује штету друштву; 2) не извршава посебне дужности према друштву прописане овим законом или оснивачким актом; 3) својим радњама или пропуштањем, противно оснивачком акту, закону или добрим пословним обичајима, спречава или у значајној мери отежава пословање друштва. Искључени члан има право на накнаду за свој удео, а законодавац је прописао и начин на који суд утврђује ову накнаду.

Друга група питања која представљају битна обележја друштва с ограниченом одговорношћу, односе се на основни капитал, уделе, додатне уплате и зајам друштву.

Минимални основни капитал друштва смањен је тако да износи 100 динара, осим ако је посебним законом предвиђен већи износ основног капитала за друштва која обављају одређене делатности. Напуштање решења, према коме се вредност основног капитала изражавала у еврима, мотивисано је бројним разлозима, од којих је најзначајнији тај да је динар једино законито средство плаћања у унутрашњем промету. Стална девалвација динара ствара проблем не само у погледу садржине књига друштва, већ и привредним регистрима и централном регистру хартија од вредности. Када се ради о минималном износу основног капитала, он се у неким законодавствима не одређује, а у неким се тражи уплата целокупног новчаног дела капитала пре регистрације друштва (Васиљевић, 2004).

Повећање основног капитала могуће је у следећим случајевима, и то: 1) новим улозима постојећих чланова или новог члана који приступа друштву; 2) претварањем резерви или добити друштва у основни капитал; 3) претварањем (конверзијом) потраживања према друштву у основни капитал; 4) статусним променама које имају за последицу повећање основног капитала; 5) претварањем (конверзијом) додатних уплата у основни капитал. Основни капитал повећава се на основу одлуке скупштине. Чланови друштва имају право пречег уписа удела, приликом повећања основног капитала

новим улозима, у сразмери са својим уделитема, осим ако је оснивачким актом другачије одређено.

Смањење основног капитала, с друге стране, могуће је на основу одлуке скупштине чланова друштва, али не испод минималног основног капитала. Када се ради о смањењу основног капитала у случају губитка прописано је да, ако из годишњих финансијских извештаја произилази да је услед губитка нето имовина друштва мања од вредности основног капитала, друштво је у обавези да, најкасније у року од 30 дана од последњег дана рока за регистрацију годишњих финансијских извештаја у складу са законом који уређује рачуноводство и ревизију, спроведе поступак смањења основног капитала. На поступак смањења основног капитала у случају губитка не примењују се одредбе члана 319. Закона о привредни друштвима које се односе на заштиту поверилаца. У случају смањења основног капитала због губитка, ако би након смањења основни капитал имао вредност нижу од износа минималног основног капитала, друштво је у обавези да истовремено изврши и повећање основног капитала по другом основу како би основни капитал друштва био најмање једнак минималном основном капиталу.

Законодавац предвиђа сходну примену правила о повећању и смањењу основног капитала акционарског друштва, и на повећање и смањење основног капитала друштва с ограниченом одговорношћу.

Друштво је дужно да једном годишње, уз регистрацију годишњих финансијских извештаја, у складу са законом који уређује рачуноводство и ревизију, региструје висину основног капитала ако је у претходној пословној години дошло до промене основног капитала, у складу са законом о регистрацији.

Закон о привредним друштвима утврђује основна правила о уделитема. Најпре, под насловом: "Правна природа удела" предвиђено је да удели нису хартије од вредности. Удели се не могу стицати, нити се њима може располагати упућивањем јавне понуде у смислу закона којим се уређује тржиште капитала.

Основно правило о стицању удела је да члан друштва стиче удео у друштву сразмерно вредности његовог улога у укупном основном капиталу друштва, осим ако је оснивачким актом при оснивању друштва или једногласном одлуком скупштине одређено другачије. Члан друштва може имати само један удео у друштву, тако да ако члан друштва стекне више удела, онда се ти удели спајају и заједно чине један удео.

Права члана друштва по основу удела су: 1) право гласа у скупштини; 2) право на учешће у добити друштва; 3) право на учешће у ликвидационом остатку; 4) друга права предвиђена овим законом. При томе, наведена права члана друштва сразмерна су учешћу удела тог члана у основном капиталу друштва, осим ако је оснивачким актом одређено другачије.

Сувласништво на уделу, као једно од значајнијих питања, потпуно је законом разрађено. Удео може припадати већем броју лица и тада се ради о сувласницима удела. Како би се у пракси онемогућила блокада рада друштва поводом сазивања, гласања и других питања, тако је законом предвиђено да сувласници удела своја права гласа по основу удела остварују преко једног заједничког пуномоћника, о чијем идентитету су дужни да обавесте друштво. Сувласници удела се у односу према друштву сматрају једним чланом и неограничено солидарно одговарају друштву за све обавезе у вези са тим уделом. Правне радње и обавештења које друштво предузме, односно упуту заједничком пуномоћнику имају дејство према свим сувласницима удела.

До дана достављања друштву обавештења о именовању заједничког пуномоћника: 1) удео сувласника неће се рачунати за потребе гласања и утврђивања кворума на скупштини чланова друштва; 2) правне радње које друштво предузме према једном сувласнику имају дејство према свим сувласницима.

Финансијска подршка друштва за стицање удела у друштву. Друштво не може, непосредно или посредно, пружати финансијску подршку било које врсте својим

члановима, запосленима или трећим лицима за стицање удела у друштву, а нарочито давати зајмове, гаранције, јемства, обезбеђења и слично. У супротном правни посао је ништаван.

Друштво може повући и поништити удео члана друштва само у случајевима и на начин изричито предвиђен оснивачким актом, који је важио на дан када је члан друштва чији се удео повлачи и поништава стекао тај удео.

Важећи Закон о привредним друштвима, за разлику од ранијег закона, који је имао упућујућу одредбу о примени правила о акционарском друштву, прецизира начин и поступак стицање сопственог удела

Сопственим уделом друштва сматра се удео или део удела који друштво стекне од свог члана. Иначе, друштво може стицати сопствене уделе на основу одлуке скупштине: 1) бестеретним правним послом; 2) по основу искључења члана друштва; 3) по основу иступања члана друштва; 4) откупом удела или дела удела од члана друштва; 5) принудним откупом удела преминулог члана, ако је то право друштва предвиђено оснивачким актом; 6) по основу статусне промене, у складу са овим законом. При томе, друштво може стицати сопствени удео само ако је удео који стиче у целости уплаћен, осим у случајевима наведеним под 2), 5) и 6), када друштво може стећи удео који није у целости уплаћен.

Друштво по основу сопствених удела нема право гласа нити се ти удели рачунају у кворум скупштине. Сопствени удео не даје право на учешће у добити.

Када се ради о располагању сопственим уделом, Закон о привредним друштвима предвиђа да друштво може сопствени удео: 1) расподелити члановима друштва сразмерно учешћу њихових удела у основном капиталу друштва, у складу са одлуком скупштине; 2) пренети члану друштва или трећем лицу уз накнаду, у ком случају сваки члан друштва има право прече куповине сразмерно висини свог удела у друштву; 3) поништити, када је у обавези да спроведе поступак смањења основног капитала. Одлуку о располагању сопственим уделом скупштина доноси обичном већином гласова свих чланова друштва, осим ако је оснивачким актом другачије одређено. Изузетно, сопствени удео се може расподелити члановима друштва несразмерно учешћу њихових удела у основном капиталу друштва, само на основу једногласне одлуке скупштине, осим ако је оснивачким актом другачије одређено.

Основно правило је да је пренос удела слободан, осим ако је овим законом или оснивачким актом другачије одређено.

Закон предвиђа и право прече куповине, али тако да, за разлику од претходног закона то право припада искључиво члановима друштва, али не и самом друштву. Наравно, дата је могућност откупа друштву да то право искључи оснивачким актом. Наиме, искључена је могућност откупа сопствених удела, јер се у пракси показало да је то могући начин злоупотребе измештањем пара из друштва и избегавања плаћања пореза на добит. Упоредноправно посматрано, постоје и државе које не признају право прече куповине ни за друштво, нити за његове чланове.

Закон о привредним друштвима прописује поступак и рокове у вези са правом прече куповине, као и последице због непоштовања овог права од стране преносиоца удела.

На овом месту треба указати да су друштва с ограниченом одговорношћу економски слабо развијена, код њих је изражен лични однос чланова друштва и они су истовремено и управа друштва, па с тога није свеједно ко ступа у друштво, тако да сви они имају интерес да контролишу улазак нових чланова.

С обзиром да друштво нема право прече куповине, законодавац уређује пренос удела уз сагласност друштва и право друштва на одређивање купца. На овај начин друштво може да контролише пренос удела, јер лица која остају у друштву имају интерес да контролишу ко ће постати члан друштва. Ако треће лице одређено од стране друштва закључи и овери уговор о преносу удела, друштво одговара преносиоцу удела солидарно за исплату купопродајне цене заједно са тим лицем.

Поред тога предвиђена је и судска заштита ако друштво није сагласно за пренос улога, односно уколико не одреди треће лице за пренос удела. Наиме, тада преносилац удела може тужбом захтевати доношење пресуде, која замењује сагласност друштва.

Даље, прописана је ситуација када долази до продаја удела у извршном поступку или поступку вансудског намирења.

Како би се заштитили остали чланови друштва прописано је да: 1) чланови друштва који имају право прече куповине у односу на тај удео задржавају то право; 2) ако је оснивачким актом предвиђено право друштва на давање претходне сагласности на пренос удела, сагласност друштва за продају удела није потребна али друштво има право на одређивање купца удела.

У случају смрти члана друштва његови наследници стичу његов удео у складу са законом којим се уређује наслеђивање.

Додатне уплате и зајам друштву су два различита института. Додатним уплатама, које могу бити само у новцу, не повећава се основни капитал друштва. Специфичност додатних уплата огледа се, пре свега, у непостојању законског рока за додатну уплату, као што је случај код основног капитала, неуплата додатних улога представља основ за искључење члана. Додатне уплате карактеристичне су за дугорочније планове који захтевају већа средства, па се утврђивањем ове обавезе, члановима дају веће гаранције. Други институт јесте зајам и давање обезбеђења од стране члана друштва. Члан друштва или са њим повезано лице може друштву дати зајам у свако доба, у складу са законом. У поступку стечаја, члан друштва или са њим повезано лице које је друштву дало зајам, осим лица која се у оквиру своје редовне делатности баве давањем кредита или зајмова, у делу у којем тај зајам није обезбеђен сматраће се за лице које је прихватило да буде исплаћено након стечајних поверилаца друштва, у смислу закона којим се уређује стечај.

Органи друштва, према Закону о привредним друштвима, зависе од тога да ли је друштво организовано као једнодомно или дводомно. У случају једнодомног управљања, органи друштва су: 1) скупштина; 2) један или више директора. У случају дводомног управљања, органи друштва су: 1) скупштина; 2) надзорни одбор; 3) један или више директора.

Иначе, у упоредном праву постоје три основна система управљања. Према првом, једнодомном систему, који има извор у англосаксонском праву али је прихваћен и у Италији, Швајцарској итд, скупштина бира управни одбор, а он даље извршне органе и органе унутрашњег надзора. Други, дводомни систем је пореклом из немачког права и прихваћен је у Француској, Хрватској, Србији итд, и према њему постоје два одбора: надзорни и управни. Скупштина бира надзорни одбор, а он бира управни одбор. Трећи систем усваја тзв. Статут европске компаније, а прихваћен је примера ради у Словенији. Он је комбинација претходна два система. Према овом систему у акционарском друштву може постојати тзв. једнодомни систем – извршни (управни) одбор директора кога бира скупштина и тзв. дводомни систем – управни и надзорни одбор, где скупштина бира надзорни одбор, а он затим бира управни одбор, мада је могуће и да скупштина бира управни одбор.

Скупштину чине сви чланови друштва. Сваки члан друштва има право гласа у скупштини сразмерно учешћу његовог удела у основном капиталу друштва, осим ако је оснивачким актом другачије одређено.

Делокруг скупштине је таксативно наведен у закону.

Питање броја директора, према члану 218., регулисано је тако да друштво има једног или више директора који су законски заступници друштва. При чему се број директора одређује се оснивачким актом или одлуком скупштине, а у супротном друштво има једног директора. У зависности од тога да ли је друштво једнодомно или дводомно, директора једнодомног друштва бира и разрешава скупштина друштва, односно надзорни одбор ако је управљање друштвом дводомно. Такође, дата је могућност да се приликом оснивања друштва, директор именује оснивачким актом.

Надлежности директора, поред тога да он заступа друштво према трећим лицима, зависе од тога да ли је у питању једнодомно или дводомно друштво, тако да он обавља све послове скупштине или надзорног одбора друштва. Тако у друштву у коме је управљање једнодомно, директори обављају све послове који нису у надлежности скупштине. С друге, пак, стране у друштву у коме је управљање дводомно, директори обављају све послове који нису у надлежности скупштине и надзорног одбора.

Од значаја је указати и на законом предвиђено правило, према коме је директор одговоран за пословне књиге, финансијске извештаје и вођење евиденције о одлукама скупштине. Он има и обавезу извештавања скупштине, односно надзорног одбора. Поред тога, директор друштва је дужан да без одлагања обавести сваког члана друштва који има удео који представља најмање 10% основног капитала, односно надзорни одбор ако је управљање друштвом дводомно, о насталим ванредним околностима које могу бити од значаја за стање.

У случају дводомног управљања, друштво с ограниченом одговорношћу има и надзорни одбор, који контролише рад директора. Закон о привредним друштвима, прописује надлежност надзорног одбора.

На крају, у вези са надзором пословања, треба додати да друштво с ограниченом одговорношћу може уредити начин спровођења и организацију рада унутрашњег надзора пословања, сходном применом одредаба о унутрашњем надзору пословања код акционарских друштава.

4. Закључак

Туристичку делатност обављају различити пословни субјекти. Међу тим субјектима посебан значај и улогу имају туристичке агенције, јер су оне најважнији учесници правног промета и основни ствараоци вредности. Избор организационог облика туристичке агенције је слободан, и зависи од компаративних предности појединих правних форми у конкретним околностима. Поред предузетника, друштва с ограниченом одговорношћу чине доминантну правну форму привредних друштава у Републици Србији, са сталним трендом раста и у области туризма. Због тога су у овом раду анализирана основна законска решења о друштву с ограниченом одговорношћу, са становишта компаративних предности ове организационе форме за туристичку агенцију. Друштво с ограниченом одговорношћу је један од најповољнијих субјеката привредног пословања туристичке агенције. На то првенствено утичу неке од битних карактеристика овог друштва као што су, најпре, да друштво има мали број чланова, у коме један или више чланова друштва имају уделе у основном капиталу друштва, с тим да чланови друштва не одговарају за обавезе друштва, осим када постоје случајеви пробијања правне личности. Даље, минимални основни капитал друштва износи само 100 динара. Затим, постоји велики степен самосталности овог друштва у утврђивању свог правног положаја, организовања као једнодомног или дводомног, уређивања начина спровођења и организације рада унутрашњег надзора пословања, престанка друштва и на захтев члана друштва, итд. Због тога су посебно обрађена питања о одговорности чланова друштва и својства чланова друштва; основни капитал, удели, додатне уплате и зајам друштву, управљање друштвом и друга питања, која су од значаја за избор ове правне форме привредног друштва.

Литература

1. Ђавоје, В., Решетар, М. (1970), *Путничке агенције*, ВТШ, Дубровник
2. Закон о привредним друштвима, „Службени гласник РС“, бр. 36/2011
3. Klatt H., Fischer J. (1961), *Die Gesellschaftsreise*, Karl Heymanns Verlag, Keln
4. Нацрт скраћене верзије Анализе ефеката уз образложење за доношење Закона о привредним друштвима, Народна скупштина, април 2011. године
5. Пауновић, Б., (2007), *Економика предузећа, Предузеће, окружење и улагања*, Центар за издавачку делатност Економског факултета, Београд,
6. Пергар, Ј., (2001), *Потовалне агенције*, Порторож
7. Спасић, В. (2010), *Менаџмент туристичких агенција и организатора путовања*, Универзитет Сингидунум, Београд
8. Унковић, С. (1989), *Економика туризма*, Савремена администрација, Београд
9. Чачић, К. (1995), *Пословање предузећа у туризму*, Економски факултет Београд